

SAVONLINNA-KVARTETTI & SIRKKA KOSONEN

HALIASOITTO

KANSANMUSIIKKI-
KONSERTTI

10.3.2021 KLO 19
MELARTIN-SALI,
SAVONLINNA

HALIASOITTO-KANSANMUSIIKKIKONSERTTI

Kaikki sovitukset S. Kosonen

Paitsi n:ro 5

1. Heilani Hyvästijättö ja Orpolasten polska

2. Oi sinutko unhoittaisin

3. Anneli

4. Tummainen Tuutu

5. La Folia, Corelli

6. Lampaanpolska, Larinettivalssi, Vanha Valssi

7. Haliasoitto

8. Satavuotinen Sakka

9. Ievan polkka

1. Heilani Hyvästijättö ja Orpolasten polska

Heilani hyvästijätön on laulanut Kerimäen Pihlajaniemeltä 31-vuotias Alppo Kinnunen vuonna 1901. Laulun merkitsi muistiin L. Soini. Välisoittona kuullaan Orpolasten polska. Tämän on muistiin merkinnyt vuonna F. V. Illberg 1866 Kerimäeltä.

Rekilaulu on nelisäkeistä ja riimillistä uudempaa kansanlaulua. Rekilaulut olivat 1800-luvun Suomessa suosituin laulumuoto. Sana rekilaulu on väännös saksan kielen piirilaulua tarkoittavasta sanasta Reihenlied tai Reigenlied. Rekilaulujen loppusoinnut sijoittuvat säkeistön toiseen ja neljänteen säkeeseen. Niille on usein pidetty luontaisena luonnonjohdantoa: aiemmassa säkeessä piirretään luonnonkuva, joka seuraavassa säkeessä vertautuu laulun varsinaiseen sanomaan: *Taivas on sininen ja valkoinen ja tähtösiä täynnä, niin on mun nuori sydämeni ajatuksia täynnä.*

Heilani hyvästi jätön melodia on yksisäkeinen. Tämä tarkoittaa sitä, että runon kaksi ensimmäistä ja kaksi jälkimmäistä säettä lauletaan samalla melodialla.

2. Oi sinutko unhoittaisin

Ihastuin tähän valssilauluun jo 90-luvulla. Laulu on taltioitu kymenlaaksolaisen Taavi Uute-
lan laulamana. Tähän iki-ihanan lauluun sävelsin valssin, joka kuullaan kappaleen alussa sekä välisoittona.

3. Anneli

Tutustuin tähän lauluun etsiessäni pitämälleni jodlauskurssille materiaalia. Anneli on sveitsiläinen kansanlaulu, johon jodlausvälikkeen on säveltänyt Nadja Räss. Suomalaiset sanat teki Mäntsälän jodlauskurssillani ollut Tuija Schmid.

4. Tummainen Tuutu

Tämä kokonaisuus koostuu kolmesta eri kappaleesta **Tuutu, Nuku Nuku Nurmilintu ja Tuuti tuuti tummaistani**. Sävelsin alkuun ja välisoitoksi Tuutu-nimisen kappaleen innoittuneena Heikki Laitisen *Tuuti tuuti tummaistani*-kuoroteoksen harmoniasta. Ennen Laitisen kappaletta laulan *Nuku Nuku Nurmilinnun sanoilla*, jotka virittävät meidät kohti *Tuuti Tuuti Tummaistani*-laulun tunnelmaan. Laitisen sävellyksen sanat ovat nykyihmiselle rajut. Tuuditamme lasta tuonelaan, lasta lautojen syliin. Laulaja/äiti on tilanteessa, jossa näkee että manalla olisi lapsen parempi olla. Lopussa laulan *Nurmilinnun Kerimäeltä 1886* tallennetuilla sanoilla. Näin lauloi Ida Seppänen 21-vuotiaana A.Vesterlundille, joka tallensi version Suomalaisen kirjallisuuden seuralle.

Nuku nuku nurmilintu

Väsy, väsy, västäräkki

Nuku nurmelle hyvälle,

Vaivu mualle valakoselle.

Kerimäeltä on myös kerätty tuutulaulu, jossa toivotaan, että lapsi nukahtaisi, että lapsenpiikaikin saisi levähtyä.

Uni ulkona kysele,

Oukkaile oven takana:

Onko pientä peitteissä,

Vakahista vaatteissa

Tulee tuutuun unonen,

Käy unonen kätkeyksen,

Lapsen pienen peitteisen,

Vakahisen vaatteisen,

Anna maata pienen lapsen,

Levätä vähä väkisen!

Nukuta, Jumala, lasta,

Makuuta, Maariainen,

Saisi likkakin levätä,

Lapsen orja olla jouten.

Eriilaisten tuutulaulujen sanojen takaa kuulee äidin monenlaiset tunnetilat.

5. La Folia, Corelli

Kvartetti soittaa teeman ja kolme variaatiota. Sovituksen on tehnyt Arcangelo Corellin alkuperäisversion pohjalta italialainen säveltäjä Virgilio Mortari.

Folia on yksi länsimaisen musiikin historian vanhimmista säilyneistä suosikkisävelmistä, jota on käytetty lukemattomien variaatioiden teema-aineena ainakin 1400-luvulta lähtien. Nimitystä voidaan käyttää myös tietystä toistuvasta sointukulusta. Folian alkuperä on oletettavasti portugalilainen.

Yli 150 säveltäjää eri aikakausilta on käyttänyt Folia-sointukiertoa teoksissaan, muun muassa Diego Ortiz, Arcangelo Corelli, Marin Marais ja Franz Liszt. Teema tunnetaan suomalaisessakin kansanmusiikissa esimerkiksi Lampaanpolskana.

Folia-muunnelmia on käytetty myös monen elokuvan musiikkina. Toivo Kuulan ”Lampaanpolska” soi Paroni Paakkunaisen sovituksena Seppo Huunosen Lampaansyöjissä (1972) ja Georg Friedrich Händelin ”Sarabande” Stanley Kubrickin Barry Lyndonissa (1975). Myös Vanheliksen teema ”Conquest of Paradise” Ridley Scottin elokuvassa 1492 – paratiisin valloitus muistuttaa sointukierroltaan foliaa.

6. Lampaanpolska, Larinettivalssi, Vanha Valssi

Sovittamani *Lampaapolskan* jälkeen kuullaan *Larinettivalssi*. Nämä kappaleet ovat kansanversioita *La Folist*. *Larinettivalssi* on kerätty Savonlinnasta. ”Siinä muinoin asuneen larinetinsoittajan tekemä. Ruotsin vallan aikainen”. Kappaleen on muistiinpannut O.A.J Carlenius 1860-luvulla. *Vanha Valssi* on myös Savonlinnasta tallennettu ja löytyy myös kuten *Larinettivalssi* Vanhoja Pelimannisävelmiä kirjasta. Nuotin lopussa lukee ”toinen säje unohtunut”.

Nelisen vuotta sitten Facebookissa törmäsin videoon, jossa mongolialaisen miehen laulu kuulosti kuin puuhuilu olisi soinnut. Ihastuin tähän äänenkäyttöön, joten kuulemme *Lampaanpolskaa* ”puuhuilumaisesti” laulaen ja *Larinettivalssi* ja *Vanha valssi* rallattaen. Jos tanssinsoittajia ei ole ollut paikalla on tanssit säestetty soittoävelmiä rallattaen.

7. Haliasoitto

Kappaleen on tallentanut Armas Otto Väisänen Matti Pukosen soittamana Ropsun kylästä. Matti Pukonen oli inkeriläinen ammattipaimen ja hän soitti tuohitorvea. Väisänen sanoin, ”... maisema oli kalastajalle ominainen Suomenlahden etelärannalla: hiekka kimmelsi auringon säteissä... haliasoitto pitkine loppusäveleineen ikään kuin sulii meren horisonttiviivaan... haliasoitto tuo usein mieleen itkuvirren sävelmän, eroten tästä soittimellisen laatunsa ja runsaampien melodiavivahteiden kautta.”

Armas Otto Väisänen (9.4.1890 - 18.7.1969) oli kotoisin Savonrannalta.

Hän oli suomalaisen kansanmusiikin ja muiden suomensukuisten kansojen perinnemusiikin kerääjä ja tutkija. Hän teki 1900-luvun alkuvuosikymmeninä parikymmentä kenttämatrikaa, joilla tallensi noin 6000 sävelmää.

Väisänen kiinnostui jo kouluaikanaan perinteentallennuksesta ja oli lähettänyt SKS:lle keräystuotoksiaan kotipitäjästään. Helsinkiin muutettuaan hän alkoi toimia seuran piirissä.

Matkoillaan hän tallensi musiikkia sekä fonografilla että suoraan nuotintamalla muusikoiden esityksiä. Tallennuksen kohteina olivat niin paimensoitteet, kantele- ja jouhikkosävelmät, ru-

nosävelmät kuin itkuvirretkin. Vienan Karjalasta hän tallensi ennen huomiotta jääneitä vienalaisia joikuja.

Haliasoitto on myös Siba Folk Big Bandin ohjelmistossa, jossa jouhikolla on suuri rooli. Tätä sävyä hain sovittaessani kappaletta kvartetille. Kvartetti soittaa mahtavan rouheasti paljon vapaita kieliä sekä kappaleen puolivälistä sellon rooli nousee todella tärkeäksi bassolinjoja kvinteillä korostettuna.

Laulussa tuon esille loitsumaista tunnelmaa. Kerimäeltä on kerätty myös paljon loitsuja tuutulaulujen sekä lyyristen laulujen lisäksi.

Kerimäellä on ollut myös noitakäräjiä. Juho Rinkinen 1670 tuomittiin roviolla poltettavaksi, koska ihmiset kävivät hakemassa häneltä parannusta hammaskipuihin ja muihin vaivoihin. Rinkiseltä kysyttäessä kuinka parantaminen tapahtui kertoi Rinkinen, että langetaan polville ja luetaan hartaasti Isä meidän ja loitsu Emoinen Neitsyt Maria. Loitsu oli kirjoitettu kärjäpöytäkirjaan todistukseksi Rinkistä vastaan.

*Emoinen neitzyt Marija,
Puhalla sulalla suula,
Herran hängellä hyvällä,
Lemböisellä leikehtelle,
Kielellä kirottomalla,
Suulla murehettomalla
Toivo nijte voiteeta,
Emoinen Neitzy Maria,
Yhexiä voitteita,
Yhäxen meren ylidze,
Meren puolen kümmenett.
Toivo nijtä voiteita
Ihollen ihmamolaisen,
Kori allen Coivon temen.
Tecko ole terväixi,
Peivällen imaneteexi,
Alda murtumattomaxi,*

*Päldä tundumattomaxi,
Keskiä kivutomaxi.
Tuonemä kivut jacanen
Ihola ihemmoraucan,
Maille mättäättömellen,
Nurmelle culottomallen,
Vanhan vahteran vesallen,
Candoin kynnäppäisen,
Pilvillen pirisevillen,
Hattaroille juoxeville,
Kiville kitiseville.
Kiville kipu itke,
Pasiyas vaivoja valita,
Edkä paldon pandoon
Iholda ihmene raucan,
Corvalda Covan tekemen.*

Entisajan ihminen oli luonnon ja naapurikateuden armoilla. Joten Haliasoitossa loitsin ”tavukielellä”, ettei tule jälkeinpäin sanomisia ☺.

8. Satavuotinen Sakka

Väisänen on myös tallentanut tämän kantelesävelmän. Mielestäni melodia on kaihoisa, joten olenkin ajatellut, että oluen teossa tärkeässä roolissa olleesta sakasta on huolehdittu todella hyvin. Onkohan sakalla ollut yhtä tärkeä rooli kuin leivän teossa leivän juuri. Juurta pidettiin hengissä vuosikausia, vuosikymmeniä, miksei vuosisatoja...

Sovitusideani lähti liikkeelle synkooppimisesta riffistä jonka aloittaa kakkosviulu. Neljään menevät päällekkäiset riffi-ideat kantavat kolmeen menevän kantelemelodian ensimmäisen osan loppuun saakka. Kvartetin pizzicato riffit jättävät tilaa kanteleen helinälle.

9. Ievan polkka

Ievan polkka on kuuluisin suomalainen kansansävelmä, mikäli Youtubiin on uskomista. Eino Kettunen on tehnyt sanat kansansävelmään. Loituma yhtyeen ja etenkin Hanni Autereen improvisoima lauluvälisoitto sanoineen on tehnyt kappaleesta Youtube hitin. Sitä on katsottu yli 32 milj. kertaa.

Tässä sovituksessa leikitellään tempoilla ja eri musiikkityyleillä kuitenkin niin, että laulun sanoma tulee esille 😊

Sirkka Kosonen, laulaja, äänitaiteilija, kansanmuusikko ja musiikin tohtori.

Laulan, sävellän, sovitan, johdan kuoroa, soitan haitaria ja pikkukanteleita, tutkin sekä opetan. Jodlaan, örisen, narisen, kitkutan, helkyttelen ja kirjoitan. Näistä kaikista osasista koostuu muusikkouteni. Mutta ilman improvisaatiota ja kansanlaulajuuteni haastamista monityylisissä kokoonpanoissa, tuntisin itseni vajaaksi. Kaikki tämä, ja monesti samaan aikaan tapahtuvat eri projektit, tekevät minusta minun. Myös luontainen avoin uteliaisuus kaikenlaisiin äänenkäyttötapoihin pitää minut kiehtovassa otteessaan.

Laulan yhtyeissä, Yxi Hengellinen Huwitus, Jodlaten, SirkkaTrio, Perriin Tyssit, Burlakat ja MeNaiset. Vuodesta 1998 lähtien olen heittäytynyt erilaisiin improvisaatioon perustuviin projekteihin ja esiintynyt Suomessa ja ulkomailla kansanmusiikki -ja jazzfestivaaleilla.

Johdan Hytkyt-kuoroa Keravalla. Olemme kiertäneet myös ottamassa oppia muilta kansanlaulajilta Laatokan-Karjalassa, Unkarissa, Ranskassa, Portugalissa, Virossa, Latviassa, Bulgariassa, Udmurtiassa ja Marin tasavallassa. Savonlinnassa aloitin opettamisen kahdenkymmenen vuoden tauon jälkeen.

esittelytekstit: Sirkka Kosonen

Sirkka Kososen kuva: Minna Keso

Savonlinna-kvartetti on v. 1993 perustettu ammattijousikvartetti, joka konsertoi ympäri-vuotisesti Savonlinnan alueella sekä lähikaupungeissa. Kvartetin jäsenet toimivat lisäksi äänenjohtajina Savonlinnan Orkesterissa sekä soitonopettajina Savonlinnan musiikkiopistossa. Savonlinna-kvartetti on kantaesittänyt useita sille sävellettyjä teoksia ja äänittänyt kaksi cd-levyä (Ippolitov-Ivanov & Raitio 2000; Rahmaninov & Sallinen 2011). Orkesterin konsertit ja tilausesiintymiset mukaan lukien esiintymisiä on vuosittain n. 50. Kvartetissa soittavat:

Andrei Nikulin I viulu, **Eeva Vesämäki** II viulu, **Katja Inkala** alttoviulu, **Ilkka Vesioja** sello.